

Postupak sa pseudonimima u hrvatskim katalogima

Ribarić, Natali

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:276509>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**



Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)



zir.nsk.hr



DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Preddiplomski sveučilišni studij informacijskih znanosti - knjižničarstvo (jednopedmetni redovni)



Natali Ribarić

Postupak sa pseudonimima u hrvatskim katalozima

Završni rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Preddiplomski sveučilišni studij informacijskih znanosti – knjižničarstvo (jednopedmetni redovni)

Postupak sa pseudonimima u hrvatskim katalozima

Završni rad

Student/ica:

Natali Ribarić

Mentor/ica:

Doc. dr. sc. Marijana Tomić

Zadar, 2020.



Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Natali Ribarić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Postupak sa pseudonimima u hrvatskim katalogima** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2020.

Sadržaj

SAŽETAK.....	1
1. UVOD	2
2. POJAM AUTORSTVA.....	3
3. AUTOROVO IME ILI STVARNI NASLOV	3
4. UTVRĐIVANJE AUTORA ZA POTREBE KATALOGA	4
4.1. Autorstvo kao stvaralaštvo	5
3.1. Korporativno autorstvo.....	5
3.2. Autorstvo kao intelektualna odgovornost.....	6
5. VRSTE AUTORSTVA	6
5.1. Višestruko autorstvo	6
5.2. Autorstvo nastalo suradnjom	7
5.3. Urednik, sastavljač ili izvođač kao autor.....	7
6. ZNAČENJE POJMA AUTOR U KATALOGU.....	7
7. ATRIBUIRANJE DJELA	8
8. NESIGURNOST AUTORSKIH ATRIBUCIJA.....	8
9. RAZLOZI ANONIMNOSTI I PSEUDONIMNOSTI	9
10. PSEUDONIM.....	10
10.1. Strani književnici iz europske i američke književnosti.....	10
10.2. Hrvatski književnici koji su pisali pod pseudonimom.....	11
11. NOVI PRAVILNIK KAM	13
11.1. SVRHA I CILJEVI PRAVILNIKA.....	14
11.2. STRUKTURA PRAVILNIKA	15
11.2.1. Uvodni dio	15
11.2.2. Stvarni prikaz jedinice građe	15

11.2.3.	Identifikacija jedinice građe	16
11.2.4.	Sadržaj i tematika jedinice građe.....	16
11.2.5.	Materijalni opis jedinice građe	16
11.2.6.	Vremenski ciklus jedinice građe.....	16
11.2.7.	Identifikacija i opis agenta.....	16
11.2.8.	Identifikacija i opis mjesta.....	16
11.2.9.	Identifikacija i opis vremenskog raspona	16
11.2.10.	Odnos među jedinicama građe	16
11.2.11.	Odnos između jedinica građe i agenta	16
11.2.12.	Drugi odnosi među jedinicama opisa	17
12.	ISTRAŽIVANJE.....	17
12.1.	Cilj i svrha israživanja	17
12.2.	Metodologija istraživanja.....	17
12.3.	Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga – Eva Verona.....	17
12.3.1.	Individualni pseudonimi i pravo ime autora.....	18
12.3.2.	Uporaba pseudonima i pravog imena kod različite vrste autorovog stvaralačkog rada.....	19
12.3.3.	Zajednički pseudonimi	19
12.4.	Novi pravilnik KAM.....	20
12.4.1.	Vrsta agenta	20
12.4.2.	Identifikator osobe	20
12.4.3.	Usvojeno ime osobe.....	20
12.4.4.	Nadimci i pseudonimi.....	21
12.4.5.	Pravo ime autora, varijantni oblici i individualni pseudonimi	21
12.4.6.	Zajednički pseudonimi	21
13.	USPOREDNA ANALIZA	22
13.1.	Usporedna analiza prikazana u tablici	22

13.2. Kritika.....	23
13.2.1. Pravo ime autora.....	23
13.2.2. Usvojeno ime autora.....	24
13.2.3. Individualni pseudonimi.....	24
13.2.4. Varijantni oblici imena.....	24
13.2.5. Zajednički pseudonimi	24
13.2.6. Zaključak.....	24
14. ZAKLJUČAK	26
LITERATURA.....	28

SAŽETAK

U ovom radu obrađuje se postupak sa pseudonimima pri katalogizaciji u skladu s hrvatskim kataložnim pravilnicima. Posebno se obrađuju pitanja autorstva, vrsti autorstava, pojmu „autor u katalogu“, atribuiranju djela te razlozima anonimnosti i pseudonimnosti autora. Rad je potaknut objavljivanjem novog hrvatskog pravilnika za katalogizaciju pod nazivom Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima (Pravilnik KAM). Cilj rada je usporedba Pravilnika KAM s Pravilnikom i priručnikom za izradbu abecednih kataloga Eve Verone. Svrha istraživanja je ustanoviti kako se postupa s pseudonimima i autorima koji su pisali pod pseudonimom u Pravilniku Eve Verone, a kako u Pravilniku KAM. Metoda istraživanja koja će se koristiti u ovom radu je usporedna analiza. Nakon opisa obaju pravilnika, napravljena je usporedna analiza odredbi pravilnika te rasprava čiji je cilj pojasniti sličnosti i razlike dvaju pravilnika i njihova odnosa s pseudonimima. Očekivani rezultat ovog istraživanja je otkriti postoje li, te koliko su uočljive, razlike vezane uz postupak s pseudonimima u oba pravilnika.

Ključne riječi: katalogizacija, autorstvo, pseudonimi, kataložni pravilnici.

1. UVOD

Od samog djetinjstva dok s roditeljima odlazimo u knjižnicu gdje posuđujemo prve slikovnice od poznatih pisaca, susrećemo se s pojmom autorstva. Nedugo nakon toga krećemo u osnovnu školu gdje posuđujemo prve lektire prilikom čega najčešće pitamo knjižničare da nam daju neko djelo pojedinog autora naglasivši njegovo ime i naziv djela. I mi sami postajemo autori nekih djela koje smo izradili, napisali ili nacrtali još u djetinjstvu. Znamo li što je zapravo "autor"? Svima poznata definicija autora kao osobe koja je stvorila neko djelo itekako se može proširiti što će se i dogoditi u ovom radu. Početak će biti posvećen samoj riječi i njenom razvoju kroz povijest u kojem je najvažniju ulogu igrala vjera te je većina odluka bila povezana s vjerom. Nakon pojma autorstva pozornost će biti usmjerena na atribuiranje djela, tj. pripisivanju određenog napisanog djela nekom umjetniku, ustanovi i sl. Razriješit će se dilema autorovog imena ili stvarnog naslova djela te pojasniti kada se što koristi u katalogu. Dio rada bit će posvećen utvrđivanju autora za potrebe kataloga gdje će se usporediti autorstvo kao stvaralaštvo, korporativno autorstvo i autorstvo kao intelektualna odgovornost. Nadalje, razriješit će se pojam „vrste autorstva“ i objasniti međusobna suradnja autora. Pažnja će biti posvećena nesigurnosti atribucije, a pogotovo anonimnosti i pseudonimnosti autora. Nadalje, bit će prikazan detaljan pregled strukture Pravidnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga - Eva Verona te novog Pravidnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. Glavni dio rada bit će istraživanje u kojem će se usporediti stari i novi pravilnik, odnosno kakav je njihov postupak sa pseudonimima. Postupkom usporedne analize dokazat će se postoji li razlika između dva pravilnika.

2. POJAM AUTORSTVA

Autorstvo se može definirati na više načina. Jednostavnim riječima možemo reći da je autorstvo intelektualna odgovornost za neko određeno djelo. Autor je dakle osoba koja je stvorila odnosno napisala neko djelo. Autorstvo autoru daje pravo da donosi odluke u vezi tog djela. Sam pojam autorstva javlja se još davno u starom vijeku gdje se istraživalo tko je napisao vjerske tekstove odnosno odakle oni dolaze i koji je njihov izvor. Svaki tekst morao je proći provjeru autentičnosti prateći određene kriterije kako bi se utvrdilo je li on vjerodostojan te može li se upotrijebiti u vjerske svrhe. U to vrijeme postoji puno pseudotekstova odnosno krivotvorenih tekstova jer su prepisivači često uzimali tekstove drugih autora "pod svoje" bez navođenja imena tog autora. Postoje dva moguća pristupa za izradu kataloga uz koje se pojam autorstva veže: formalni i bibliografski pristup.¹ Formalni pristup je usredotočen na identifikaciju bibliografske jedinice, pri čemu se u najvećoj mogućoj mjeri pokušava služiti formalnim podacima navedenima na samoj jedinici građe.² S druge strane, pristup u kojem se prilikom stvaranja kataloga u središte stavlja autor i djelo naziva se bibliografskim. Jedna od temeljnih zadaća koje imaju katalogizatori, ako na taj način organiziraju katalog, je sistematizacija odnosno okupljanje svih djela jednog autora i okupljanje građe iste vrste uporabom formalnih odrednica. Za uvođenje ovog pristupa u organizaciji kataloga zaslužan je Cutter koji je u svom djelu „Pravila za ukršteni katalog“ iz 1876. naveo da katalog mora okupiti djela istog autora i identificirati literarnu jedinicu.³

3. AUTOROVO IME ILI STVARNI NASLOV

Osim autora, postoje i druge stavke koje su važne za pojedinačno djelo, a jedna od njih je stvarni naslov. Većina kataložnih jedinica karakterizirana je odrednicama koje čine imena osoba odnosno autora. Prema istraživanjima poput onog od E. Tate iz 1963. godine napravljenog iz kataloga Kongresne knjižnice i National Union Catalogue-, potvrđuje se činjenica da su jedinice građe u najvećem broju predstavljene imenom fizičke osobe.⁴ Osim autorovog imena postoje i

¹ Hrvatska enciklopedija. (Leksikografski zavod Miroslav Krleža)

URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4772> (2020-04-20)

² Velagić, Zoran. Pisac i autoritet : bit autorstva i sustav autorizacije vjerskih knjiga u 18. stoljeću. Zagreb : Naklada Ljevak, 2010. str 95.

³ Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995. str. 88.

⁴ Isto. Str. 109.

drugi elementi koji određuju karakteristike određenog djela, a jedan od njih je stvarni naslov. Stvarni naslov smatra se čak i prikladnijim za identifikaciju određene jedinice građe jer autorovo ime često zna nedostajati. Postoje i jedinice građe koje nemaju stvarni naslov, no broj takvih je zanemariv s obzirom da postoji više djela napisanih anonimno, pod pseudonimom ili pak onih kojima autor uopće nije poznat. Napravljena je analiza da se vidi točnost kojom korisnici pristupaju pretraživanju. Analizirano je 450 zahtjeva. Stvarni naslov bio je korektno interpretiran u više od 90% slučajeva, dok je točnost podataka o autoru bila ispod 75%. Zaključak toga je da korisnici bolje pamte stvarne naslove od autorskih imena.⁵

4. UTVRĐIVANJE AUTORA ZA POTREBE KATALOGA

Utvrdivanje autora naizgled se čini vrlo jednostavno. Međutim ako se radi o suautorstvu, korporativnom autorstvu ili višestrukome autorstvu može se naići na niz problema u kojima djelo postaje neprepoznatljivo. Najprije se može obaviti formalni pristup u kojem se podatak o autoru prenosi na kataložnu jedinicu građe te je to najjednostavniji način budući da je podatak o autoru prepoznatljiv na jedinici građe. Problem može nastati ukoliko postoji jedno ili više imena navedenih kao ime autora, a te osobe imaju drugu zadaću u tom djelu. Tada se podatak o autoru smatra netočnim ili nepostojećim. Identifikacija bibliografske jedinice tek je prvi nužni korak u procesu organiziranja kataloga jer se katalog izrađuje oko autora i literarne jedinice, a ne oko bibliografske jedinice.⁶ U tako osmišljenom katalogu najprije je potrebno utvrditi što su to pojmovi autor i djelo odnosno koje je njihovo značenje, jer se oni ne mogu samo prepisati iz građe s obzirom da mogu biti navedeni netočno, nepotpuno i slično, što može znatno otežati identifikaciju iste. Katalogizator mora utvrditi kojem djelu pripada tekst određene jedinice građe, odabrati prikladan naslov kojim će djelo biti zabilježeno u katalogu, utvrditi kojem autoru pripada djelo, provjeriti navedenog autora na jedinici građe, nadopuniti, ispraviti ili, ako podatak nije naveden, istražiti, utvrditi te odabrati oblik autorovog imena po čemu će djelo, kao i ostala djela tog autora, prepoznati u katalogu. U svom radu katalogizator se oslanja na kataložni pravilnik te na bibliografske izvore koje mora poznavati.⁷

⁵ Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995. str. 109.

⁶ Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995. str. 116.

⁷ Isto. Str. 117.

4.1. Autorstvo kao stvaralaštvo

Riječ "autor" u rječnicima se javlja vrlo kasno te tek kasnije dobiva šire značenje. Cijela završena definicija objašnjava kako autor ne može biti osoba koja nije stvarni pisac nekog djela već samo i isključivo osoba koja je napisala i izmislila taj tekst. Dakle kao što smo ranije rekli autor je fizička osoba koja je stvorila djelo, ali ta definicija nikako ne može obuhvatiti korporativno autorstvo. U djelu Aleksandre Horvat pod nazivom Knjižnični katalog i autorstvo nalazi se definicija: „Carpenter kaže da teorija autorstva kao stvaralaštva ne omogućuje jednoznačno utvrđivanje zadaća koje su potrebne i dostatne za autorstvo, niti utvrđivanje osobe ili osoba koje te zadaće obavljaju.“ Ta definicija tvrdi kako iako je autor stvaralac djela, pa tako i oblika i ideje istog, katalogizatori se često suočavaju s tim da ideja pripada jednoj autoru, a oblik drugom, zbog čega je potrebno utvrditi definiciju autora u potpunosti kako bi se omogućilo odjeljivanje autorskih udjela. Postoje druge pravne teorije u kojima se mnogi ljudi protive toj definiciji. Rečeno je kako je autor samo fizička osoba koja je stvorila originalno djelo, no što je s osobama koje su djelo preradile na svoj način ili npr. pretvorile knjigu u film? Jesu li te osobe onda također autori? Tu dolazimo do dijela u kojem postoje dvije stavke: jedna je da ideja pripada jednom autoru, a izvedba drugom. Jasno je da su ciljevi pravne i kataložne teorije različiti jer se pravna teorija bavi moralnim pravima autora dok je kod kataložne važno autorovo ime te način prikazivanja publikacija u katalogu.

3.1. Korporativno autorstvo

Na pitanje "što je to korporativno autorstvo?" nije pronađena točna definicija. U katalogu Eve Verone pronađena je definicija koja je predložena na sastanku odbora za katalogizaciju IFLA-e: „Može se smatrati da je djelo plod korporativnog autorstva ako se po njegovu karakteru (ili njegovoj prirodi) može zaključiti da je nužno posljedica stvaralačke i/ili organizacijske djelatnosti korporativnog tijela kao cjeline, a ne intelektualno vlasništvo pojedinca (pojedina) koji ga je izveo.⁸ Prema pravilima A. Panizzia korporativni autor se i dalje smatra fizičkom osobom. Nešto kasnije C.C. Jewett u svom pravilniku autorstvo osobe i korporativno autorstvo navodi donekle jednakima. Postoji niz različitih definicija i pravilnika od kojih se dvije ne mogu nazvati istoznačnima. Korporativno autorstvo nastalo je kako bi se riješio problem anonimnih publikacija čemu su pomogli nazivi sjedišta tijela.⁹ Unatoč tome što postoji niz definicija

⁸ Verona, Eva. O katalogu Izbor iz radova. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb, 2005. str. 345.

⁹ Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995. str. 122.

korporativnog autorstva usko povezanog s definicijom korporativnog tijela još uvijek ne postoji jednakost između osobnog i korporativnog autorstva.

3.2. Autorstvo kao intelektualna odgovornost

U kataložnoj teoriji se autorska odgovornost najčešće definira kao intelektualna ili umjetnička odgovornost za sadržaj djela.¹⁰ Odgovornost je potrebno definirati jer ona može biti različitog značenja poput financijske koju ima nakladnik, a ona se znatno razlikuje od autorske. Dakle autor, odnosno osoba koja napiše djelo, se definira kao osoba koja ima glavnu odgovornost za intelektualni sadržaj djela. Teorija odgovornosti ima prednost pred teorijom stvaralaštva jer kategorija glavnog autora može objasniti izbor autora u posebnim bibliografskim uvjetima. Prije se autorska odgovornost poistovjećivala s odgovornost osobe za stvaranje određenog djela. Definicija autorstva kao stvaralaštva proširuje se autorstvom kao odgovornošću. Pariška načela utvrđuju autora kao osobu ili korporativno tijelo koje je stvorilo djelo ili je odgovorno za njegov intelektualni sadržaj.¹¹

5. VRSTE AUTORSTVA

Brojna djela nisu bila napisana od strane samo jednog autora. To su najprije bila pisma i zbirke pisama koje su knjižničarima zadavala probleme jer takva građa najčešće uključuje dvije ili više osoba. Tu se javlja pojam suautorstva koji se prije nego što se javio u znanstvenim radovima bio bibliografska značajka književnih djela.

5.1. Višestruko autorstvo

Ukoliko neko djelo nema samo jednog autora već su zapisana npr. dva imena treba odlučiti koje će ime ići u katalog. Od Panizzijeva vremena to najčešće biva prvo napisano ime na jedinici tako da bi korisnici lakše mogli pretražiti ime autora određenog djela. Ako su autori više od tri osobe onda se bibliografska jedinica unosi u katalog na temelju stvarnog naslova te se po njemu pretražuje. Znanstvenici međutim koriste svoj način utvrđivanja autorstva odnosno davanja titule autora pojedincu, npr. kemičari za autora navode kemičare i tehničare koji su sudjelovali u izvođenju pojedinih faza pokusa, što biolozi ne čine. Navođenje pojedinih autora prema

¹⁰ Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995. str. 124.

¹¹ Isto. Str. 124.

hijerarhiji njihovog položaja također je značajka znanstvenog objavljivanja. Autori se često navode i prema abecedi.¹²

5.2. Autorstvo nastalo suradnjom

Postoje dvije vrste autorske suradnje: višestruko autorstvo, spomenuto u prethodnom odlomku, i autorstvo nastalo suradnjom. Višestruko autorstvo je autorstvo koje uključuje do 3 osobe čiji su udjeli u izradi djela jednaki. Autorstvo nastalo suradnjom je vrsta suradnje u kojoj se udjeli u izradi djela jednaki. Panizzi, Jewett i Cutter tvrde kako ne priznaju, odnosno ne vide, razliku između suautorstva i autorstva nastalog suradnjom.¹³ Talijanski kataložni pravilnik ne pravi razliku između višestrukog autorstva i autorstva nastalog suradnjom. Iz Pariških načela suvremenici prednost daju autoru koji je na jedinici građe predstavljen kao glavni autor.¹⁴

5.3. Urednik, sastavljač ili izvođač kao autor

Sastavljač antologije, kako mu i samo ime govori, je autor koji od više tekstova iz različitih djela napravi jedan novi cjeloviti tekst. Može se još definirati i kao osoba koja je odgovorna za postojanje zbirke. Urednik je osoba odgovorna za stvaranje djela i Lubetzky ga izjednačuje s autorom, ali samo onda kad se takvo djelo objavljuje kao omeđena publikacija.¹⁵ Izvođač se također smatra autorom svoje izvedbe te Lubetzky također tvrdi da autorstvo ne smije biti uvjetovano vrstom građe.

6. ZNAČENJE POJMA AUTOR U KATALOGU

U kataložnim pravilnicima autorstvo se definira u dvije razine. Na prvoj se autor definira općenito, kao stvaralac djela, dok se na drugoj razini utvrđuju kataložna pravila te se mijenja koncept autora pa se samo nekim autorima priznaje autorstvo u kataložnom smislu. Ne postoji kataložni pravilnik koji bi eksplicitno utvrdio da je autor zapravo ona osoba ili ono tijelo čije je ime ili neki naziv najistaknutije navedeno na jedinici građe. Ali kataložni pravilnici upravo tu

¹² Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995. str. 127.

¹³ Velagić, Zoran. Pisac i autoritet : bit autorstva i sustav autorizacije vjerskih knjiga u 18. stoljeću. Zagreb : Naklada Ljevak, 2010. str. 135

¹⁴ Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995. str. 130.

¹⁵ Isto. str. 132.

osobu ili to korporativno tijelo smatraju autorom neke bibliografske jedinice. Te dvije kategorije su ujedno i prave definicije autora u kataložnom smislu.¹⁶

7. ATRIBUIRANJE DJELA

A.Taylor i F. J. Mosher spomenuli su još u starom vijeku pojam utvrđivanja autorstva.¹⁷ Atribuiranje djela znači pripisivanje nekog djela određenom umjetniku, ustanovi i slično. Javlja se također u starom vijeku gdje se najčešće radi o vjerskom sadržaju. Utvrđivanje autentičnosti takvog djela tada se smatra znanstvenim radom. Pomoću posebnih kriterija znanstvenici su utvrđivali autentičnost. Bilo je potrebno prikupiti više podataka te dobro istražiti postojeći rad, njegovu istinitost, vjerodostojnost, daljnju upotrebljivost rada i samog autora kojem bi se neko djelo moglo pripisati. Također je trebalo uspoređivati tekstove s ostalim radovima istog autora, napraviti stilsku i sadržajnu analizu, ispitati homonime i drugo.

8. NESIGURNOST AUTORSKIH ATRIBUCIJA

Razlog za nesigurnost autorstva srednjovjekovnih rukopisa, koje se nastavlja i u prvim tiskanim knjigama, Goldschmidt pripisuje materijalnim okolnostima pod kojima su knjige proučavane, pisane i prepisivane prije otkrića tiska, kao i psihološkom stavu prema zadaći autora. Srednjovjekovni su se autori u velikoj mjeri koristili izvorima odnosno radovima autoriteta. Često su kompilirali ulomke iz raznih izvora kojima su dodavali svoje komentare. Zbog skupoće pergamene koristili su svaki mogući komadić materijala za pisanje koji su imali, ne označujući posebno dijelove teksta koje su prepisali od onih koje su sami pisali. Uz to često su pisali i nekoliko verzija istog djela koje su se samo djelomično razlikovale. Poslije autorove smrti obično su njegovi radovi prikupljeni, ali onaj tko je obavljao redakciju, često nije mogao, niti znao, utvrditi koji su radovi prijepis, a koji izvornik, koji odbačena, a koji definirana verzija. Otuda potječu i razlike u tekstovima i nejasnoće oko atribucije autora.¹⁸

¹⁶ Isto. str. 135.

¹⁷ Isto. Str. 97.

¹⁸ Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995. str. 100.

Nesigurnost su također stvorili i knjižničari. U to vrijeme kraći tekstovi spajali su se pomoću svezaka u jedno djelo, međutim to se nije radilo po stoljećima već po veličini pa se moglo pronaći više tekstova iz različitih stoljeća spojenih u jedno djelo. Kasnije su se ta djela prepisivala te su sve više nalikovala na djelo jednog autora unatoč toga što su napisana u potpuno različitom razdoblju. Kako su u različitim knjižnicama tekstove uvezivali “na svoj način“, odnosno po veličini s drugim različitim tekstovima, isti tekst nekog autora mogao se pronaći pod drugim imenom što je stvaralo pomutnju.

9. RAZLOZI ANONIMNOSTI I PSEUDONIMNOSTI

Srednji vijek u velikoj količini sa sobom donosi kršćansku poniznost koja je sprječavala pojedinca da sebi pridaje veliku važnost. Prema vjerskim običajima skromnost i poniznost bile su glavne vjerske vrline koje je čovjek trebao imati. Baš zbog toga, kako pojedinci ne bi sami sebi davali previše važnosti, autori bi ostajali anonimni. Postojao je i strah od vlasti, strah autora da će naštetiti karijeri, npr. liječnika da će njegovi pacijenti misliti da nije dovoljno posvećen svom poslu i slično. Neka djela nastala su u znanstvenim ustanovama, napisana od više znanstvenika pa zatim također anonimno objavljena jer se nisu mogli utvrditi autori. Tiskani su oni tekstovi za koje su mislilo da će donijeti najveću zaradu bez obzira na to tko je autor djela. Vladao je strah koji je i u današnjici ostao glavni razlog anonimnosti. Curtius smatra da su razlozi nenavođenja autorskih imena ili korištenje pseudonima propisi Salvijana, Sulpicija Severa i drugih koji su pisca odvrćali od grijeha *vanitas terrestris*.¹⁹ S druge strane Goldschmidt tvrdi da se uzrok anonimnosti i pseudonimnosti može pronaći u području obrazovanja s obzirom da se znanstveni radovi ne sastoje samo od vlastitih tekstova već od istraženih i prikupljenih tuđih tekstova. Zbog toga su često autorima postajale osobe koje su prepisivale tuđi tekst. Utvrđivanjem autentičnosti radova bavili su se znanstvenici. Oni su također pisali svoja djela anonimno ili bi ih pripisali nekom drugom. Anonimnost se ponekad pripisuje i skromnosti pojedinih znanstvenika te strahu od crkvenih kritika kojih je u to vrijeme bilo mnogo. Što se autorskih prava tiče, od 18. stoljeća autor ima uz materijalna i moralna prava nad svojim djelom: pravo da bude označen kao tvorac djela, pravo da se djelo bez njegove dozvole ne smije mijenjati, ponovno izdavati ili prevoditi. Najraniji zakon o autorskim pravima nastao je 1709. godine u Engleskoj.²⁰

¹⁹ Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995. str. 102.

²⁰ Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995. str. 106.

10. PSEUDONIM

Pseudonim je dakle izmišljeno ime koje osoba koristi stalno ili povremeno prilikom stvaranja književnog, umjetničkog ili znanstvenog rada. Riječ pseudonim dolazi od grčke riječi "pseudonymos" što znači lažno nazvan.²¹ Pseudonimi se mogu javljati u više oblika. Jedan od njih je anagram koji predstavlja premetanje slova ili slogova unutar riječi. Postoji i uobičajeni oblik koji izgleda kao uobičajeno ime, međutim potpuno je različito od pravog imena autora. Pseudonim također može biti neki drugi neuobičajeni oblik koji ima potpuno drugačije značenje od pravog imena autora. Pseudoginim također spada u jedan oblik pseudonimnosti. To je npr. kada muškarac uzme žensko ime prilikom stvaranja određenog djela. U obrnutom slučaju, kada žena uzme muško ime, radi se o pseudoandronimu.²² Prvi autor koji je napisao djelo pod pseudonimom bio je grčki povjesničar i filozof Ksenofont (430. pr. Kr. – 354. pr. Kr.). Umjesto vlastitog imena, u svom djelu „Anabaza, Povijest helenska“ koristio je pseudonimom Temistogen Sirakužanin.²³ Od nastanka prvog pseudonima odnosno od antičkog doba do danas, nastao je niz djela napisanim pod pseudonimom.

10.1. Strani književnici iz europske i američke književnosti²⁴

Renesansni pisac (16. st.), **Francois Rabelais** (1484.-1553.), napisao je djelo „Pantagruel“ pod anagramom Alcofribas Nasier koje je nedugo nakon objavljivanja zabranjeno zbog opscene (neukusa, sramotnog sadržaja).

U doba klasicizma(17.st), **Jean-Baptiste Poquelin** pisao je mnoga djela poput Građanin plemić, Škola za žene, Tartuffe i mnoga druga, pod umjetničkim imenom, odnosno pseudonimom Molière.

Za vrijeme prosvjetiteljstva(18.st), **François-Marie Arouet le Jeune** (1694.-1778.) poznat pod pseudonimom Voltaire napisao tragediju Edip koja je i dan danas jedna od najpoznatijih tragedija na svijetu.

²¹ Hrvatska enciklopedija online. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50903> (31.05.2020)

²² Proleksis enciklopedija online. URL: <https://proleksis.lzmk.hr/42885/> (31.05.2020)

²³ Vesna Nosić, Pseudonimi književnika. Stručni rad. URL: [file:///C:/Users/natal/Downloads/Pseudonimi_knjizevnika_zavrсна_verzija%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/natal/Downloads/Pseudonimi_knjizevnika_zavrсна_verzija%20(3).pdf) (31.05.2020)

²⁴ Hrvatska enciklopedija online. URL: <https://www.enciklopedija.hr/> (31.05.2020). Biografske informacije o književnicima preuzete su iz Hrvatske enciklopedije.

U realizmu (19. st.), postoji niz pisaca koji su pisali pod pseudonimom. Neki od njih su:

William Makepeace Thackeray (1811.-1863.) koji je radio kao novinar te je pisao pod više različitih pseudonima: Michaelangelo Titmarsh, George Savage Fitzboodle, Ikey Solomons.

Charles Dickens (1812.-1870.) koristio je pseudonim Boz koji je uvrstio i u naslov svog djela „Skice autora "Boz"“.

Sestre **Brontë** pisale su pod muškim imenom pa je tako Charlotte (1816.-1855.) bila Currer Bell, Emily (1818.-1848.) – Ellis Bell i Anne (1820.-1849.) – Acton Bell.

Mary Ann Evans (1819.-1880.) koja je također pisala pod pseudoandronimom George Eliot. Njezin muški pseudonim poticao je uvjerenje da je riječ o svećeniku.

Samuel Langhorne Clemens (1835.-1910.) svima je poznat kao Mark Twain.

Od modernizma pa do danas (od 1857. do danas) postoji niz imena koje je lakše prepoznati po lažnom imenu nego po pravom. To su: **Charles-Marie-René Leconte** (1818.-1894.) kao Leconte de Lisle, **Rene François Armand Prudhomme** (1839.-1907.) kao Sully Prudhome, **Józef Teodor Konrad Nalecz Korzeniowski** (1857.-1924.) kao Joseph Conrad, **Anton Pavlovič Čehov** (1860.-1904.) kao Antoša Čehonte, **Boris Nikolajevič Bugajev** (1880.-1934.) kao Andrej Bjeli, **Sergej Aleksandrovič Jesenjin** (1895.-1925.) kao Sergej Molot i mnogi drugi.²⁵

10.2. Hrvatski književnici koji su pisali pod pseudonimom

Za vrijeme humanizma (15. i 16. st.) brojni hrvatski književnici pisali su pod pseudonimom. Jedni od najpoznatijih bili su:²⁶

Marko Marulić (1450.-1524.) koji je koristio razna imena koja su uključivala i varijacije na njegovo pravo ime i pseudonime vezane za Dalmaciju i Split odakle on dolazi: Marcus, Marulus, Spalatensis, Delmata, Marko Pečinić. Napisao je svima poznato djelo Judita.

²⁵ Vesna Nosić, Pseudonimi književnika. Stručni rad. URL:

[file:///C:/Users/natal/Downloads/Pseudonimi_knjizevnika_zavrсна_verzija%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/natal/Downloads/Pseudonimi_knjizevnika_zavrсна_verzija%20(3).pdf) (31.05.2020). Popis svih književnika preuzet je iz stručnog rada.

²⁶ Vesna Nosić, Pseudonimi književnika. Stručni rad. URL:

[file:///C:/Users/natal/Downloads/Pseudonimi_knjizevnika_zavrсна_verzija%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/natal/Downloads/Pseudonimi_knjizevnika_zavrсна_verzija%20(3).pdf) (31.05.2020). Popis svih književnika preuzet je iz stručnog rada.

Antun Vrančić (1504.-1573.) također je radio slične kombinacije imena kao i Marko Marulić. Zvao se Antonius Verantius i Sibenicensis Dalmata.

Matija Vlačić Ilirik (1520.-1575.) uzeo je strano ime kao pseudonim pa se zvao Matthias Flacius Illyricus.

U doba renesanse (16. st.) postoje tri poznata književnika koje je danas lako prepoznati po pravom imenu, no onda su pisali pod pseudonimom. Jedan od njih je **Mavro Vetranović** (1842.-1576.) koji je koristio više imena: Nikola, Niko Vetranović, Vetranić, Maurus Vetrani. Osim njega tu je i **Marin Držić** (1508.-1567.) poznat po svojim djelima Dundo Maroje, Judita i Skup koristio je pseudonime Darsa i Dersa. I na kraju **Petar Zoranić** (1508.-između 1543. i 1569.) koji je koristio pseudonim odnosno umjetničko ime De Albis.

Za vrijeme baroka (17. st) **Ivan Gundulić** (1589.-1638.), najveći hrvatski barokni pisac, pisao je pod imenima: Dživo, Giovanni Gondola, Plavčić, Plavković. Osim njega u to doba pod pseudonimom su pisali još i **Ignjat Đurđević** (1675.-1737.) - Ignazio Giorgi Bernardo, Injacija Gjorgi, Đorđić te **Ivan Bunić Vučić** (1592.-1658.) – Bona, De Bona, Bonna, Buno, Dživo.

U 18. st. **Fran Krsto Frankopan** (1643.-1671.) pod pseudonimom Ditelina objavio je svoj prvi i jedini književni rad pod nazivom Elegia, iako se smatra da mu pripada i dio zbirke „Gartlic za čas kratiti“. Još jedan poznati pisac 18. stoljeća bio je **Andrija Kačić Miošić** (1690.-1760.) koji je koristio pseudonim Starac Milovan te **Tito (Tituš) Brezovački** (1757.-1805.) koji je koristio pseudonime Brezovachky, Brezovatsky, Grgo z Strahinja, Hanza iz Klanjaca.

Romantizam (19. st.) sa sobom je donio imena poput: **Dimitrija Demeter** (1811-1872.) kao Afratinović; Sincerus, **Antun Nemčić** (1813.-1849.) kao Gostovinski, **Ivan Mažuranić** (1814.-1890.) kao Slavomir, Matija Mažuranić (1817.-1881.) kao Jedan Domorodac itd.

Danas najpoznatiji kao **August Šenoa** (1838.-1881.), najpoznatiji pisac u doba predrealizma koristio je pseudonime: Petrica Kerempuh, Veljko Rabačević, Milutin, Branislav, Onufrius Kopriva.

Od realizma kroz modernu pa do danas susrećemo se s velikim brojem poznatih književnika koji su dio svog stvaralačkog života, neki od njih i cijeli život, pisali pod pseudonimom. Samo dio njih je: **Eugen Kumičić** (1850.-1904.) - Jenio Sisolski; E. K. Bersečanin; Evgenij Kumičić,

Vjenceslav Novak (1859.-1905.) - Antipirinus; Cenzor; Čika Vene; Dr. Urania; Miško; Iže; Oom; Pero; Sancho; Živko Slunjanin; Smiljan, **Silvije Strahimir Kranjčević** (1865.-1907.) Nehajski; Strahimir Senjski; Silv. Kr.; Silvij Krainčević; Strahimir Nehajski; Senjanin; Deli-Kosmaj Durmitorov, **Antun Gustav Matoš** (1873.-1914.) – Schams, **Dragutin Domjanić** (1875.-1933.) - Milivoj Seljan; Grga Vujec; Vanja P. Batjanov; Dragutin Zelinski; Grga; Jan; M. Z. Lenski; Milivoj Z. Lenski, **Vladimir Nazor** (1876.-1949.) - Vladimir Primorski; Zorna Mirvlad, **Augustin Ujević** (1891.-1955.) – Tin, **Ivo Andrić** (1892.-1974.) – Res, **Miroslav Krleža** (1893.-1981.) - Miroslav K., **Antun Branko Šimić** (1898.-1925.) - Slavče; Branko Zvonković; Drinovci; Hercegovac; Hrvatski đak; Samotni Putnik, **Vesna Parun** (1922.-2010.) Pave Versa.²⁷

11. NOVI PRAVILNIK KAM

S razvojem i širenjem weba, došlo je do pojave novih mogućnosti pretraživanja, razmjene i povezivanja podataka koji se nalaze u zajedničkim bazama. U takvom slučaju podaci koji služe za opis građe mogu imati vrlo široku uporabu podataka. Zbog toga se javlja potreba za usklađivanjem i pridruživanjem podataka za opis građe kako bi identifikacija iste bile jedinstvena. Zbog toga se od 2013. godine provodi projekt Izrada, objavljivanje i održavanje nacionalnog pravilnika za katalogizaciju.²⁸ Definicija pravilnika glasi: „Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima je skup elemenata podataka i pripadajućih odredbi o izvorima, odabiru i oblikovanju podataka, čija je svrha identifikacija i opis građe koja se prikuplja, pohranjuje, obrađuje, štiti, istražuje, prezentira i stavlja na raspolaganje korisnicima u knjižnicama, arhivima i muzejima kao samostalnim ustanovama ili ustrojbenim jedinicama unutar ustanovâ, tvrtki i drugih pravnih osoba.“²⁹ Osim toga pravilnik se sastoji od određenih elemenata koji služe za identificiranje i opis entiteta. Identifikacija služi za određivanje identifikatora po kojem će korisnici moći pronaći određeni pojam u informacijskom sustavu. Opis je stvaranje zapisa o entitetu koji uz identifikatore sadrži određene sličnosti s drugim entitetima. Informacijski sustav je cjelokupni sustav tehnologije

²⁷ Hrvatska enciklopedija online. URL: <https://www.enciklopedija.hr/> (31.05.2020). Biografske informacije o književnicima preuzete su iz Hrvatske enciklopedije.

²⁸ Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima, Ana Vukadin ; Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb, Hrvatska URL: <https://hrcak.srce.hr/212970> (03.06.2020)

²⁹ Pravilnik za opis i pristup građi u KAM. URL: https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=23 (01.06.2020)

određene ustanove koji služi za unos, obradu, pohranu i pretraživanje podataka. Zapis je skup podataka o određenom entitetu. Pravilnik se može primijeniti na različite vrste građe, neovisno o funkciji iste.³⁰

11.1. SVRHA I CILJEVI PRAVILNIKA

Svrha Pravilnika je jednoznačna identifikacija i standardiziran opis građe i entiteta koji su povezani s građom s ciljem povezivanja, dijeljenja, integracije i ponovne uporabe podataka.³¹ Pravilnik sadrži određene elemente od kojih svaki zadovoljava jedan ili više zahtjeva korisničkih postupaka.

Pronalaženje omogućuje korisnicima da u katalogu pronađu i dobiju one rezultate koje smatraju značajnim, npr. svi dostupni prijevodi određenog djela.

Identifikacija omogućuje razlikovanje entiteta koji su slični ili istog imena, npr. razlikovanje određenih video igrica od kojih su neke predviđene za PlayStation 4, neke za računalo i sl.

Odabir daje korisnicima mogućnost da korisnici utvrde odgovaraju li im entiteti te odaberu najprikladniji, npr. odabir razglednice koja sadrži neku znamenitost za potrebu digitalizacije koja je vezana za povijesne znamenitosti.

Pristup građi ili njezinu sadržaju je mogućnost pristupanja sadržaju u skladu sa zadovoljenim zakonskim i drugim uvjetima, npr. uvid u nečiji osobni dosje uz poštivanje zakona o privatnosti.

Istraživanje daje korisnicima mogućnost otkrivanja novih informacija na temelju jedinica građe koje su povezane s drugim sličnim entitetima, npr. dosje osobe iz kojeg je fotografija povezana s istom u obiteljskom stablu.³²

³⁰ Isto.

³¹ Pravilnik za opis i pristup građi u KAM. URL: https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=23 (02.06.2020)

³² Isto.

11.2. STRUKTURA PRAVILNIKA

Struktura Pravilnika formirana je od uvodnog dijela te 12 poglavlja. Za svaki od navedenih elemenata u Pravilniku navedeni su: naslov, definicija, opseg, cilj uvrštavanja elementa u opis, odredbe o izvorima, odabiru i navođenju podataka, posebne odredbe, primjere iz odredbe uz slikovne primjere.³³

11.2.1. Uvodni dio

- ✚ informacije o predmetu, svrsi i ciljevima te područjima moguće uporabe Pravilnika
- ✚ načela na kojima se temelji koncepcija i sadržaj Pravilnika
- ✚ vrste i definicije jedinica opisa, odnosno entiteta koji se identificiraju i opisuju u informacijskim sustavima knjižnica, arhiva i muzeja: jedinica građe, agent, mjesto i vremenski raspon
- ✚ opće odredbe koje se odnose na identifikaciju i opis pojedinih entiteta i njihovih podvrsta
- ✚ opće odredbe vezane uz iskazivanje odnosa među jedinicama opisa
- ✚ opće odredbe koje se tiču opširnosti opisa, uključujući osnovni opis i preporuke kako prilagoditi granularnost opisa specifičnim uvjetima, mogućnostima i potrebama
- ✚ opće odredbe o odabiru izvora podataka
- ✚ opće odredbe koje se tiču jezika i stila opisa, uključujući oblikovanje tekstualnih napomena, pravila citiranja, uporabu kratica itd. ³⁴

11.2.2. Stvarni prikaz jedinice građe

Odnosi se na podatke pomoću kojih jedinica građe "sama sebe opisuje". To su naslov, podaci o autoru, godina proizvodnje i sl.

³³ Pravilnik za opis i pristup građi u KAM. URL: https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=23 (02.06.2020)

³⁴ Isto.

11.2.3. Identifikacija jedinice građe

Obuhvaća sve elemente potrebne za identifikaciju određene jedinice građe unutar nekog od sustava.

11.2.4. Sadržaj i tematika jedinice građe

Obuhvaća podatke koji opisuju o čemu jedinica građe govori te kojem području pripada.

11.2.5. Materijalni opis jedinice građe

Obuhvaća fizički izgled jedinice građe poput materijala, formata i sl.

11.2.6. Vremenski ciklus jedinice građe

Opisuje na koji je način građa nastala, na koji je došla u ustanovu, što se dogodilo s građom nakon dolaska u ustanovu te buduće planove vezane za građu ukoliko postoje.

11.2.7. Identifikacija i opis agenta

Obuhvaća elemente podataka kojima se opisuju osobe ili korporativna tijela koja su povezana s jedinicom građe.

11.2.8. Identifikacija i opis mjesta

Omogućuje prikazivanje odnosa između jedinice građe i mjesta gdje je građa nastala ili odakle je nabavljena.

11.2.9. Identifikacija i opis vremenskog raspona

Služi za opisivanje vremenskog razdoblja, ponekad čak i precizno poput sati i minuta.

11.2.10. Odnos među jedinicama građe

Obuhvaća elemente raznovrsnih podataka pa tako i sadržajni te fizički aspekt jedinica građe.

11.2.11. Odnos između jedinica građe i agenta

Obuhvaća elemente pomoću kojih se iskazuju odnosi između jedinica građe i agenta.

11.2.12. Drugi odnosi među jedinicama opisa

Opisuje odnose između primjerice jedinice građe i mjesta, vremenskog raspona, agenta i sl. Kao i svi prethodno navedeni opisi i ovaj pomaže prilikom identifikacije i odabira građe.³⁵

12. ISTRAŽIVANJE

U ovom istraživanju usporedit će kako je Pravidnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga Eve Verone postupao sa pseudonimima, a kako Novi pravilnik KAM. Bit će prikazano kako svaki od ta dva pravilnika definira pseudonimnost i kako opisuju publikacije koje autori objavljuju pod pseudonimom. Također će se spomenuti vrsta pseudonima koje su autori koristili te pravila vezana za iste. Za oba istraživanja polazište je član 96. Pseudonim, hrvatskog kataložnog pravilnika Eve Verone te Identifikacija i opis agenta iz novog pravilnika.

12.1. Cilj i svrha istraživanja

Svrha istraživanja je ustanoviti kako se postupa s pseudonimima i autorima koji su pisali pod pseudonimom u pravilniku Eve Verone, a kako u novom pravilniku KAM.

12.2. Metodologija istraživanja

U ovom radu koristit će se usporedna analiza postupaka sa pseudonimima pravilnika. Nakon što su predstavljeni jedan i drugi pravilnik napraviti će se usporedna analiza prikazana u tablici te kritika koja će pojasniti sličnosti i razlike dvaju pravilnika i njihova odnosa s pseudonimima.

12.3. Pravidnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga – Eva Verona

Katalogizator prilikom odabira jedinstvene odrednice imena ili naziva određene jedinice građe, ili prilikom izrade opće ili unakrsne uputnice za neusvojena imena, mora voditi računa o tome

³⁵ Pravidnik za opis i pristup građi u KAM. URL: https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=23 (02.06.2020)

da ima primjeren katalog koji je usklađen s pravilima zemlje u kojoj se nalazi. Također mora obratiti pažnju na to pod kojim bi imenima korisnik mogao tražiti određenu knjigu.³⁶

Autor prilikom pisanja i objavljivanja svog djela ima pravo koristiti bilo koje ime, bio to pseudonim ili neki drugi oblik. Postoji više razloga zbog kojih se autori odlučuju na anonimno pisanje djela ili korištenje pseudonima. Neki od njih su vjera, pravo ime koje im se ne sviđa, strah od vlasti i osude i sl. Neke pseudonime moguće je lako razriješiti, a s obzirom na razloge koji svaki pojedini autor ima, ljutnja može biti itekako opravdana. Određeni autori objavljuju jedan dio svojih djela pod pseudonimom, a drugi pod svojim pravim imenom što katalogizator mora poštivati prilikom unošenja takvih djela u katalog.

Pravilnik i priručnik Eve Verone posvećuje pažnju propisima o postupanju sa pseudonimima, ali ne obraća pozornost na pravo osobe da objavljuje svoje radove pod pseudonimom kao što se ne osvrće ni na razloge pseudonimnosti.³⁷

12.3.1. Individualni pseudonimi i pravo ime autora

Prvi slučaj tvrdi da ako se autori u svom stvaralačkom radu služe pseudonimom i poznati su po njemu, onda taj pseudonim postaje jedinstvena odrednica tog djela. Ukoliko se radi o pravom imenu autora izrađuje se opća uputnica te se autorovo ime unosi u napomenu na glavnim kataložnim jedinicama za publikaciju autorovih djela ili na pregledni listić ukoliko se radi o abecednom katalogu.³⁸ U slučaju da se ne može utvrditi autorovo ime onda pseudonim postaje jedinstvenom odrednicom, a u pregledni listić ili u napomenu na glavnim kataložnim jedinicama se unosi da ime nije bilo moguće pronaći.

S druge strane, ako autor u stvaranju svojih djela koristi više različitih pseudonima ili kombinaciju pseudonima i pravog imena, a poznatiji je po pravom imenu, onda jedinstvenom odrednicom postaje pravo ime. Za svaki postojeći pseudonim na izdanoj publikaciji mora se izraditi opća uputnica. Ukoliko je na publikaciji navedeno dvočlano prezime autora koje se sastoji od pseudonima i pravog prezimena potrebno je izraditi uputnicu i za taj oblik.³⁹ Ako je autor poznat po dvočlanom prezimenu primjenjuje se Član 92, slučaj 8. u kojem se navodi da

³⁶ Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona. Zbornik radova. Str. 180.

³⁷ Isto.

³⁸ Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 1: Odrednice i redalice. Pretisak drugog, izmijenjenog izdanja objavljenog 1986. u nakladi Hrvatskoga knjižničarskog društva. Str. 182.

³⁹ Isto. Str. 183.

se obiteljsko prezime kojemu je dodan pseudonim ili nadimak kojemu je dodano obiteljsko prezime uzima se dvočlano prezime ako je takav oblik za određenog autora ušao u uporabu.⁴⁰

12.3.2. Uporaba pseudonima i pravog imena kod različite vrste autorovog stvaralačkog rada
Ukoliko je slučaj da autori jednu vrstu stvaralačkog rada objavljuju pod pseudonimom, a drugu pod pravim imenom umjesto opće uputnice mogu se izrađivati sporedne kataložne jedinice.⁴¹ Ako postoji pseudonim koji je sličan pravom imenu ili prezimenu ili koji je napravljen od anagrama, onda se pri izboru redalice postupa kao s pravim imenom individualnog autora odnosno jedinstvenom redalicom postaje izmišljeno prezime. U ostalim slučajevima jedinstvenom redalicom postaje prvi sastavni dio pseudonima, a za ostale dijelove se izrađuju opće uputnice isključivo kada za to ima potrebe. Postoje i određeni izuzetci tog propisa, a to su pseudonimi čiji je prvi sastavni dio određeni član. U takvom slučaju član se piše ispred redalice te se grafički ne ističe, a uzima se naredni dio pseudonima.⁴² Ukoliko se radi o članu koji je neodvojiv dio prezimena, za potpuni oblik pseudonima izrađuje se opća uputnica u kojoj se član uzima kao neodvojiv dio redalice prema propisima Člana 90.

12.3.3. Zajednički pseudonimi

Ako dvojica autora koriste zajednički pseudonim u stvaralačkom radu, taj pseudonim se uzima kao jedinstvena odrednica. Što se tiče pravih imena tih autora, za njih se izrađuju opće uputnice koje objašnjavaju karakter pseudonima. Napomene se pišu prema članu točke 1 ovog člana.⁴³ Postoje autori koji pod zajedničkim pseudonimom objavljuju samo ona djela koja su nastala zajedničkim radom, a vlastita djela objavljuju pod svojim pravim imenom ili svojim samostalnim pseudonimom. U tom slučaju, sa svim djelima koja su nastala višestrukim autorstvom, koristeći se zajedničkim pseudonimom, postupa se prema Članu 11. Publikacije tako da se samostalna djela tih autora u katalog svrstavaju pod autorovo pravo ime ili pseudonim. Kao kod individualnih autora koji pišu pod pseudonimom, i u ovom slučaju se mogu izrađivati sporedne kataložne jedinice i napomene ako za to ima potrebe.⁴⁴

⁴⁰ Isto. Str. 168. i 169.

⁴¹ Isto. Str. 183.

⁴² Isto. Str. 184.

⁴³ Isto. Str. 185.

⁴⁴ Isto. Str. 185.

12.4. Novi pravilnik KAM

Polazište ovom poglavlju bit će Član 8 novog pravilnika pod nazivom Identifikacija i opis agenta. Poglavlje obuhvaća sve one podatke koji su potrebni za jednoznačno prepoznavanje agenta unutar određenog sustava. Tu spadaju i podaci koji opisuju poput biografije, zanimanja, područja djelatnosti itd. Svi navedeni podaci u skladu su s pravnim aktovima o zaštiti osobnih podataka.⁴⁵

12.4.1. Vrsta agenta

Cilj je identificirati agenta odnosno utvrditi da li je agent osoba (pojedinaac), korporativno tijelo ili obitelj. Za utvrđivanje vrste agenta potrebno je imati pouzdan izvor podataka. Kod navođenja vrste agenta potrebno je navesti izraz, kod, identifikator ili neku drugu oznaku koja označava da je riječ o osobi, korporativnom tijelu ili obitelji. Izraz se navodi na jeziku opisa.⁴⁶

12.4.2. Identifikator osobe

Identifikator osobe služi kako bi se osoba jednoznačno mogla identificirati unutar određenog sustava. On može biti brojevana ili slovno-brojevana oznaka ili oznaka u obliku trajnog IRI-ja (istraživanje, razvoj, inovacija). Identifikatori zapisa o osobi u informacijskim sustavima KAM ustanova ne smatraju se identifikatorima osobe.⁴⁷

12.4.3. Usvojeno ime osobe

Usvojeno ime osobe je riječ, skup znakova ili izraz koji imenuje određenu osobu unutar sustava. Cilj usvojenog imena je identifikacija osobe, pronalaženje podataka o istoj te razlikovanje osoba s istim imenom. Osoba može imati više različitih imena odnosno identiteta poput pseudonima, skraćenog imena, službenog imena i sl. Svaki takav identitet koji se smatra značajnim za korisnike identificira se usvojenim imenom. Usvojeno ime može se sastojati od usvojenog imena osobe i razlikovnog obilježja, usvojenog imena, titule, i razlikovnog obilježja te može imati podelemente koji se odvajaju zarezom i razmakom.⁴⁸

⁴⁵ Pravilnik za opis i pristup građi u KAM. URL: <https://pravilnik.kam.hr/index.php?action=chapter&id=18> (13.06.2020)

⁴⁶ Pravilnik za opis i pristup građi u KAM. URL: <https://pravilnik.kam.hr/index.php?action=chapter&id=18> (13.06.2020)

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ Isto.

12.4.4. Nadimci i pseudonimi

Ukoliko je neka osoba poznata pod pseudonimom ili nadimkom unutar određenog sustava, usvojenim imenom smatra se pseudonim ili nadimak.

12.4.5. Pravo ime autora, varijantni oblici i individualni pseudonimi

Ako osoba koristi i pravo ime, ono se može navesti kao varijantni oblik imena osobe. Kad se radi o varijantnom imenu osobe, tada se navode samo oblici koji se smatraju značajnima za identifikaciju. Postoji nekoliko varijantnih oblika. Ako se osoba ne koristi svojim pravim imenom u javnom djelovanju onda se piše usvojeni oblik odnosno pseudonim ili nadimak. Građansko ili svjetovno ime piše se kada je usvojeni oblik službeno ili duhovno ime, a osoba se u javnom djelovanju ne koristi tim imenima. Zadnji oblik je premetnuti oblik koji se sastoji od vlastitog imena i prezimena ili višečlanog prezimena i dodatka.⁴⁹

Za osobe koje koriste nadimak ili pseudonim uz vlastito ime i prezime, što može biti i umjetničko ime, konspirativno ime i sl., navodi se po redosljedu u kojem se inače pronalazi u referentnim ili službenim izvorima ili međunarodnim i nacionalnim bazama podataka. Prezime se navodi kao prvi element ukoliko se uobičajeni redosljed navođenja ne može utvrditi u navedenim izvorima.⁵⁰

Za osobe koje koriste nekoliko različitih pseudonima ili pišu određena djela pod pseudonimom, a druga pod vlastitim imenom, svako ime ili pseudonim se smatraju zasebnim identitetom koji se samostalno opisuje i identificira.⁵¹

12.4.6. Zajednički pseudonimi

Zajednički pseudonimi koji imaju oblik imena pojedine osobe se ne smatraju imenom osobe već cijele grupe. Dakle, zajednički pseudonimi koji se sastoje od imena i prezimena ne navode se u inverziji, već kao varijantni oblik. Npr. pseudonim Stan Rager, koji je nastao kombiniranjem imena Stanko Radovanović i Zvominir Furtinger.⁵²

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ Isto.

⁵¹ Isto.

⁵² Isto.

13. USPOREDNA ANALIZA

13.1. Usporedna analiza prikazana u tablici

	<u>NOVI PRAVILNIK KAM</u>	<u>PRAVILNIK I PRIRUČNIK ZA IZRADBU ABECEDNIH KATALOGA EVE VERONE</u>
PRAVO IME AUTORA	Ako osoba koristi i pravo ime, ono se može navesti kao varijantni oblik imena osobe. Kad se radi o varijantnom imenu osobe, tada se navode samo oblici koji se smatraju značajnima za identifikaciju. (8.11. Varijantni oblik imena).	Ukoliko se radi o pravom imenu autora izrađuje se opća uputnica te se autorovo ime unosi u napomenu na glavnim kataložnim jedinicama za publikaciju autorovih djela ili na pregledni listić ukoliko se radi o abecednom katalogu. (Član 96).
USVOJENO IME OSOBE	Cilj usvojenog imena je identifikacija osobe, pronalaženje podataka o istoj te razlikovanje osoba s istim imenom. Osoba može imati više različitih imena odnosno identiteta poput pseudonima, skraćenog imena, službenog imena i sl. Svaki takav identitet koji se smatra značajnim za korisnike identificira se usvojenim imenom.(8.3. Usvojeno ime osobe).	Autor prilikom pisanja i objavljivanja svog djela ima pravo koristiti bilo koje ime bio to pseudonim ili neki drugi oblik. Određeni autori objavljuju jedan dio svojih djela pod pseudonimom, a drugi pod svojim pravim imenom što katalogizator mora poštivati prilikom unošenja takvih djela u katalog. Pravilnik i priručnik Eve Verone posvećuje pažnju propisima o postupanju sa pseudonimima, međutim ne obraća pažnju na pravo osobe da objavljuje svoje radove pod pseudonimom kao što se ne osvrće ni na razloge pseudonimnosti. (Član 96).
INDIVIDUALNI PSEUDONIMI	Ukoliko je neka osoba poznata pod pseudonimom ili nadimkom unutar određenog sustava, usvojenim imenom smatra se pseudonim ili nadimak. (8.4. Vrsta usvojenog oblika imena osobe). Za osobe koje se koriste s nekoliko različitih pseudonima ili pišu određena djela pod pseudonimom, a druga pod vlastitim imenom, svako ime ili pseudonim se smatraju zasebnim identitetom koji se samostalno opisuje i identificira. (8.5.4. Nadimci i pseudonimi).	Prvi slučaj tvrdi da ako se autori u svom stvaralačkom radu služe pseudonimom i poznati su po njemu taj pseudonim postaje jedinstvena odrednica tog djela. Za svaki postojeći pseudonim na izdanoj publikaciji mora se izraditi opća uputnica. Ukoliko je na publikaciji navedeno dvočlano prezime autora koje se sastoji od pseudonima i pravog prezimena potrebno je izraditi uputnicu i za taj oblik. (Član 96).

<p>VARIJANTNI OBLICI IMENA</p>	<p>Ako osoba koristi i pravo ime, ono se može navesti kao varijantni oblik imena osobe. Kad se radi o varijantnom imenu osobe, tada se navode samo oblici koji se smatraju značajnima za identifikaciju. Ako se osoba ne koristi svojim pravim imenom u javnom djelovanju onda se piše usvojeni oblik odnosno pseudonim ili nadimak. Zadnji oblik je premetnuti oblik koji se sastoji od vlastitog imena i prezimena ili višočlanog prezimena i dodatka. (8.11. Varijantni oblik imena osobe)</p>	<p>Ako postoji pseudonim koji je sličan pravom imenu ili prezimenu, ili koji je napravljen od anagrama, onda se pri izboru redalice postupa kao s pravim imenom individualnog autora odnosno jedinstvenom redalicom postaje izmišljeno prezime. U ostalim slučajevima jedinstvenom redalicom postaje prvi sastavni dio pseudonima, a za ostale dijelove se izrađuju opće uputnice isključivo kada za to ima potrebe. Ako autor u stvaranju svojih djela koristi više različitih pseudonima ili kombinaciju pseudonima i pravog imena, a poznatiji je po pravom imenu, onda jedinstvenom odrednicom postaje pravo ime. (Član 97).</p>
<p>ZAJEDNIČKI PSEUDONIMI</p>	<p>Zajednički pseudonimi koji imaju oblik imena pojedine osobe ne smatraju se imenom osobe već cijele grupe. Dakle, zajednički pseudonimi koji se sastoje od imena i prezimena ne navode se u inverziji, već kao varijantni oblik. (8.4.5. Nadimci i pseudonimi).</p>	<p>Ako dvojica autora koriste zajednički pseudonim u stvaralačkom radu, taj pseudonim uzima se kao jedinstvena odrednica. Što se tiče pravih imena tih autora, za njih se izrađuju opće uputnice koje objašnjavaju karakter pseudonima. (Član 11).</p> <p>Kao kod individualnih autora koji pišu pod pseudonimom, i u ovom slučaju se mogu izrađivati sporedne kataložne jedinice i napomene ako za to ima potrebe. (Član 96).</p>

13.2. Kritika

13.2.1. Pravo ime autora

Kada je riječ o pravom imenu autora, novi pravilnik KAM tvrdi da ukoliko osoba koristi pravo ime uz neko usvojeno izrađuje se varijantni oblik imena što znači da se osoba može identificirati pomoću više različitih oblika imena od kojih je jedan odabran kao usvojeni oblik, no ako je autor poznatiji po pravom imenu onda se u katalog upisuje pravo ime.

Pravilnik Eve Verone tvrdi da se upisuje pravo ime na glavnim kataložnim jedinicama ukoliko je autor poznat po svom pravom imenu ili nema neki drugi usvojeni oblik imena s kojim se koristi već duže vrijeme.

Iz toga zaključujemo da su pravila vezana za pravo ime autora u oba pravilnika ista osim što se u KAM pravilniku više spominju varijantni oblici.

13.2.2. Usvojeno ime autora

Autori imaju pravo koristiti više različitih usvojenih imena koja mogu i ne moraju biti u kombinaciji s njihovim pravim imenima. Svaki autorov identitet smatra se zasebnim i katalogizator to mora poštovati prilikom unošenja njihovih djela u katalog. Oba pravilnika vode se istom politikom, a to je da se pažnja posvećuje propisima o pseudonimima, a ne razlozima zbog kojih autori pišu pod pseudonimima.

13.2.3. Individualni pseudonimi

U prvom slučaju u oba kataloga smatra se da ukoliko neki autor koristi određeni nadimak ili pseudonim pod kojim je poznat, taj pseudonim postaje jedinstvenom odrednicom djela.

U drugom slučaju, ukoliko autor koristi više pseudonima za različita djela, izrađuje se opća uputnica za svaki zaseban pseudonim.

13.2.4. Varijantni oblici imena

Ukoliko je riječ o anagramu postupak je isti kao i kod pravog imena odnosno jedinstvenom redalicom postaje izmišljeno prezime.

Kad se radi o drugim slučajevima upotrebljava se prvi dio pseudonima, a za ostatak se izrađuju opće uputnice kada za to ima potrebe.

U pravilniku Eve Verone piše da ukoliko osoba koristi pravo ime i pseudonim, a poznata je po pravom imenu, onda ono postaje jedinstvenom odrednicom.

U novom KAM pravilniku ponovno se stavlja naglasak na varijantni oblik imena osobe, odnosno ukoliko osoba koristi i pravo ime ono se može navesti kao varijantni oblik imena.

13.2.5. Zajednički pseudonimi

U oba pravilnika navedeno je da ukoliko dva autora koriste jedan zajednički pseudonim, on postaje jedinstvena odrednica za djelo koje su isti napisali. Za prava imena autora izrađuju se opće uputnice tj. prava imena mogu se navesti kao varijantni oblik.

13.2.6. Zaključak

Uspoređujući pravilnik Eve Verone i Novi pravilnik KAM ne uočavaju se znatne razlike. Može se primijetiti da je stari pravilnik puno opširnije napisan te su neki pojmovi i odnosi detaljnije objašnjeni, dok se kod novog pravilnika koriste novi termini poput varijantnog oblika, koji se

u starom pravilniku gotovo ne spominje. Novi pravilnik je skraćena, nadograđena verzija starog pravilnika s malim izmjenama i novitetima.

14. ZAKLJUČAK

Autorstvo se može definirati na više različitih načina. U početku autorstvo se definira kao intelektualna odgovornost za neko djelo, odnosno da je autor osoba koja je stvorila djelo. Autor ima pravo donositi odluke u vezi svog djela. Možemo vidjeti da je velika većina povezana s vjerom i vjerskim tekstovima napisanima u tom razdoblju kojima se tražio autor. Tada se razvija pojam atribuiranja djela. Atribuiranje djela znači pripisivanje nekog djela određenom umjetniku, ustanovi i slično. Također se javlja u starom vijeku gdje se najčešće radi o vjerskom sadržaju. Utvrđivanje autentičnosti takvog djela tada se smatra znanstvenim radom, a to su obavljali znanstvenici pomoću posebnih kriterija za utvrđivanje autentičnosti. U starom vijeku javlja se i nesigurnost autora. Razlog za nesigurnost autorstva srednjovjekovnih rukopisa pripisuje se materijalnim okolnostima pod kojima su knjige proučavane, pisane i prepisivane prije otkrića tiska, kao i psihološkom stavu prema zadaći autora. Nesigurnost su također stvorili i knjižničari. Razlog anonimnosti i pseudonimnosti leži u vjerskim običajima i nesigurnosti autora jer su vjernici morali biti skromni i ne pridavati pojedincu previše važnosti. Također postojao je strah od vlasti i tuđih mišljenja, vidljiv kod znanstvenika. Osim autora, postoje i druge stavke koje su važne za pojedinačno djelo, a jedna od njih je stvarni naslov. Brojna djela nisu bila napisana od strane samo jednog autora već suradnjom više ljudi. Tu dolazimo do pojma zajedničko autorstvo. Autori su najčešće odabirali određeni pseudonim koji se sastojao od njihovih izmiješanih imena ili nekog potpuno drugog imena. Važan dio u autorstvu imaju pravilnici i priručnici koji katalogizatorima pomažu da bi određene autore mogli svrstati u katalog. Pojavom novog Pravilnika za opis i pristup građi KAM pojavljuju se i neki noviteti. Pa tako uspoređujući stari Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga – Eva Verona i novi pravilnik KAM mogu se zamijetiti razne sličnosti, no isto tako i neki noviteti. Primjerice, u novom se pravilniku autor nalazi pod nazivom „agent“. Agent je objašnjen kao entitet odnosno osoba koja je sposobna za promišljeno djelovanje, kojemu se mogu dodijeliti prava i koji se može smatrati odgovornim za svoja djelovanja te je sposoban za odnose odgovornosti prema djelu, izrazu, pojavnom obliku i jedinici građe. Samo ljudsko biće može biti agent. Njegove su potklase osoba i kolektivni agent, koji obuhvaća obitelj, grupu i korporativno tijelo.⁵³ Još jedan pojam koji se ne spominje u starom pravilniku je varijantni oblik. Taj pojam

⁵³ Stručni rad: Odabir usvojenih oblika imena osoba: međunarodna kataložna načela, knjižnični referentni model i izvori podataka. URL: <https://hrcak.srce.hr/206813>

koristi se kod usvojenih imena ili različitih pseudonima koje autor koristi. Nakon detaljno provedenog istraživanja dvaju kataloga može se zaključiti da je nova verzija kataloga skraćena te malo drugačije formulirana nadogradnja starog kataloga. U poslovanju u AKM ustanovama definitivno treba koristiti oba kataloga budući da se međusobno nadopunjuju.

LITERATURA

1. Stručni rad: Odabir usvojenih oblika imena osoba: međunarodna kataložna načela, knjižnični referentni model i izvori podataka. URL:
<https://hrcak.srce.hr/206813>
2. Hrvatska enciklopedija. (Leksikografski zavod Miroslav Krleža) URL:
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4772> (2020-04-20)
3. Velagić, Zoran. Pisac i autoritet : bit autorstva i sustav autorizacije vjerskih knjiga u 18. stoljeću. Zagreb : Naklada Ljevak, 2010.
4. Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Benja, 1995.
5. Verona, Eva. O katalogu Izbor iz radova. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb, 2005.
6. Hrvatska enciklopedija online. URL:
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50903>
7. Proleksis enciklopedija online. URL: <https://proleksis.lzmk.hr/42885/>
8. Vesna Nosić, Pseudonimi književnika. Stručni rad. URL:
[file:///C:/Users/natal/Downloads/Pseudonimi_knjizevnika_zavrсна_verzija%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/natal/Downloads/Pseudonimi_knjizevnika_zavrсна_verzija%20(3).pdf)
9. Hrvatska enciklopedija online. URL: <https://www.enciklopedija.hr/>
Biografske informacije o književnicima preuzete su iz Hrvatske enciklopedije.
10. Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima, Ana Vukadin ; Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb, Hrvatska URL:
<https://hrcak.srce.hr/212970>
11. Pravilnik za opis i pristup građi u KAM. URL:
https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=23
12. Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona. Zbornik radova.
13. Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 1: Odrednice i redalice. Pretisak drugog, izmijenjenog izdanja objavljenog 1986. u nakladi Hrvatskoga knjižničarskog društva.
14. Završni rad, Iva Perinčić. URL:
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/unizd:1555/preview>

15. Diplomski rad. Pseudonimi, heteronimi, egzoni i endonimi u knjižničnim katalogima. Šafranko Ivana. URL:
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffzg%3A374>
16. Diplomski rad. Ema Šošćarić, Postupak i problematika katalogizacije pseudonima u knjižničnim katalogima. URL:
http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10291/1/%C5%A0%C5%A1tari%C4%87_diplomski%20rad.pdf
17. Pseudonym Systems, Anna Lysyanskaya, Ronald L. Rivest, Amit Sahai, Stefan Wolf. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/3-540-46513-8_14
18. Završni rad. Gabrijela Biškupić, Doprinos Eve Verone u razvoju hrvatske knjižničarske zajednice. URL:
file:///C:/Users/natal/Downloads/doprinos_eve_verone_u_razvoju_hrvatske_knjiznicarske_zajednice.pdf
19. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. <http://www.nsk.hr>
20. Svennonius, Elaine. Intelektualne osnove organizacije informacija. Lokve : Benja. 2005.

ABSTRACT

TITLE: Procedure with pseudonyms in Croatian catalogs

In this dissertation we analyze pseudonym procedure during catalogization according to Croatian catalog rule books. Special attention is paid to the concept of authorship and 'authors in catalog', types of authorships, attributing of the literal works and the reasons behind anonymity and pseudonymity of the author. The motivation for the dissertation is the new rule book called 'Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima', also known as 'KAM rule book'. The goal of this dissertation is to compare the new KAM rule book to the old one which is called 'Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga' written by Eva Verona. It is also established how pseudonyms and authors are treated in the old rule book compared to the new one. The method used in it is comparative analysis. After each of the rule books is introduced, a comparative analysis is shown in the table, followed by a brief discussion which explains each rule book's stance on pseudonyms. Expected result of this dissertation is to find out if there are any differences between those stances and, if so, determine just how significant they are.

Key words: cataloging, authorship, pseudonyms, cataloging regulations.